

Günümüz Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı İle Muhteşem Yüzyıl İsimli Televizyon Dizisindeki "Kanuni Sultan Süleyman Dönemi" Söylemlerinin Gösterge Bilimsel Açıdan Karşılaştırılması

The Comparison of Contemporary Secondary School 10th Grade Text Book and "Magnificent Century" Television Series in Terms of Kanuni Sultan Suleyman Era Discourse

Namık ÇENCEN*

Özcan DEMİR**

Özet: Günümüz tarih öğretiminin en önemli sorunlarından birisi, gelişmiş görsel-ışitsel olanaklarla yetişmekte olan çocuklara tarih öğretiminin nasıl yapılacağı ile ilgilidir. Alanda yapılan tartışmaların önemli bir bölümü bu yeni süreçteki yöntem çeşitlilikleri ile yakından ilişkilidir. Tarihin, öğretim sürecinde yeniden deneyimlendirilmesi ya da mevcut araştırmalar ışığında çocuklara nasıl tarih çalışacaklarının öğretilmesi önemli sorunlar arasında yer almaktadır.

Bu çalışmada, 10. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve öğretim programına bağlı olarak yazılan ders kitabı ile "Muhteşem Yüzyıl" dizisindeki "Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Söylemlerinin" gösterge bilimsel ve içerik karşılaştırılmasının yapılması yoluyla tarih öğretimi yöntemine bir örnek verilmesi amaçlanmıştır.

Nitel biçimde yapılan bu araştırmada, doküman incelemesi yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren materyallerin analizini kapsar.

Gençlerin eğitilmesinde ve tarih bilinci kazanmasında, geçmişle bugün arasındaki sürecin somutlaştırılmasında, tarih dersinin içerdiği soyut kavramların sözel olarak daha rahat ifade edilmesinin sağlanmasında tarihi temalı filmler ve diziler öğretmenler için önemli materyallerdir. Ancak bu noktada görsel-ışitsel malzemenin kullanımındaki ölçünün belirlenmesi sorunu ortaya çıkmaktadır. Mevcut tarihi araştırmalar ve ders kitapları tarih öğretiminde temel dayanaklar olarak korunmalıdır. Filmler ve diziler, tarih öğretiminde önemli materyaller olmalarına karşın kurgusal yapıları gereği tarihi kişileri ve gerçekleri tam olarak aktarmaları

* Öğr. Görv., Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, E-posta: ncencen23@gmail.com

** Öğr. Görv., Gazi Üniversitesi, Gazi Meslek Yüksekokulu

beklenemeyeceğinden mevcut tarih öğretiminde kullanılan materyallerin yerine geçmemelidirler. İçinde bulunulan çağda görsel-ışitsel ürünler bireylerin dünyaya, tarihsel ve sosyal gerçeklere ilişkin tutum geliştirmesinde önemli yere sahiptir. Tarih temalı filmler ve diziler bu açıdan ele alındığında, bu ürünlerin içeriklerinin analiz edilmesi, yorumlanması; hatta bu sürece büyük izler kitlelerini oluşturan öğrencilerin de dâhil edilmesi tarihsel bilginin içselleştirilmesinde etkili olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tarih Eğitimi, Televizyon Dizileri, Tarih Öğretim Programı, Tarih Ders Kitabı

Abstract: One of the most important problems of contemporary history education is about how to perform history education to a child growing up with improved audio-visual opportunities. Most of the discussions in the field of history education are related to the new education methods. The re-experiencing process of history or teaching the children how to study history as a result of the ongoing studies are among the major problems.

In this study, it is aimed to give an example to analytic history education by the semiotic and content based comparison of the discourse of “Kanuni Sultan Süleyman” in 10th grade history textbook which is developed according to the history education curriculum and history themed television series named “Magnificent Century.”

Document review methods and techniques are used in this qualitative characterized study. The technique of document revision includes the analysing process of the targeted phenomenon to research. Qualitative research method can be used alone as well as it can be used with the other research methods.

The research group of the work is composed of 10th grade history textbook which is developed according to the history education curriculum and history themed television series named “Magnificent Century”.

History education curriculum, history textbooks and historical television series are evaluated under the total field of this survey. 10th grade history education curriculum, 10th grade history textbook and historical television series named “magnificent century” are sampled under the work.

History based movies and television series are important materials of education for the teachers of this field from the aspects of younger education, gaining history awareness, concretization of the continuum between past and present, provision of the history subject’s abstract concepts expression. Nevertheless, here the problem of the usage dimensions of audio-visual materials appears. The results of the present history researches and textbooks must be preserved as the main sources of history education. Although, films and series are important materials, they shouldn’t be replaced with scientific resources of history education. Because of their fictive structure it can’t be expected from them to express historical characters and phenomenon correctly. In this age, audio-visual materials have an important role on individuals’ attitude about historical and social facts. When the history themed movies and series are examined from this aspect, the analysing process of this materials and their interpretation even with the inclusion of children who are in their audience would be effective on the internalization of historical knowledge.

Keywords: History Education, Television Series, History Curriculum, History Textbook

Giriş

Tarihin, öğretim sürecinde yeniden deneyimlendirilmesi ya da mevcut araştırmalar ışığında çocuklara nasıl tarih çalışacaklarının öğretilmesi önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Bu nokta göz önüne alınırsa öğretmenler tarih dersleri geleneksel yaklaşımların yerine daha fazla kritik film ve televizyon analizi kullanarak işlemelidirler. Öğretmenler, televizyon ürünleri ile eğitim yaparken öğrencilerin belirli bir biçimde düşünmelerini sağlamaktansa onların hayal gücünü ve eleştirel bakışlarını harekete geçirmelidir (O'connor, 1987:1).

Günümüz kitle iletişim olanaklarının vardığı noktada, görsel-işitsel materyallere ulaşmak kolaylaşmıştır. Televizyon için hazırlanan tarihsel referanslı programların bu alanda öğretim materyali olarak kullanılması öğrenciye kazandırılması hedeflenen beceriler açısından önemlidir. Ancak, görsel-işitsel materyallerin analitik bir biçimde kullanılması derslerin tümüyle bu materyallerle işlenmesinden daha önemlidir. Ders işlenmesi sürecinde öğretmenin rolü bahsedilen analitik bakış açısının kazandırılması açısından önemlidir. Bu noktada, öğretmen tarihsel içerikli filmler ve dizileri sınıf ortamında materyal olarak kullanırken bu materyalin öğrenciye hangi becerileri kazandıracağını vurgulayarak ona göre hazırlıklarını yapmalıdır. Tarihsel film ve dizilerin temel tarih öğretimi aracı olarak kullanılması ya da öğretmenlerin yerini alması değil öğrencilerin önemli konu ve meselelere ilişkin geleneksel entelektüel çalışmalara yönelmelerinde bu ürünlerin kullanımının ne kadar etkili olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır (Stoddard ve diğ., 2010:83). Böylece, öğrencilerin sadece dramatik kurguyu izlemeleri ve tarihsel gerçeklik yerine bu örüntüde hedeflerini kaybetmeleri önlenebilecektir.

Tarih öğretiminin önemli amaçlarından birisi de toplumsal bilinç ve eleştirel düşünme yetisine sahip olan bireyler yetiştirmektir. Tarihsel temalı diziler ve filmlerin ders ortamında öğretmen rehberliğinde analitik olarak kullanılmasının da bu yetilerin kazanılmasında kilit noktada olduğu söylenebilir. Filmler ve televizyon dizilerinin tarihsel gerçeklere ilişkin bilgi edinmek isteyen kitleler ve öğrenciler için bir bilgi kaynağı olarak değerlendirilmeye başlandığı düşünüldüğünde, bu ürünlere eleştirel bakışın öğretilmesinin gereği ortaya çıkacaktır.

Popüler kültür ürünlerinden olan film ve dizilerin, öğreticileri ve bu alanda söz sahibi olan uzmanları dışladığı (Dimitriadis, 2012:26) yönünde değerlendirmeler yapılırsa da okul sonrası hayatlarında kitaplardan ve dergilerden daha fazla yüz yüze gelecekleri film ve dizileri eleştirel değerlendirmelerinin sağlanması tarih öğretimi açısından önemlidir. Tarihsel içerikli popüler kültür ürünleri olan film ve dizilerin eleştirel analizinin öğretilmesi, öğrencilerin sadece tarih bilimiyle ilgilenen uzmanların ilgileneceği materyallerin değerlendirilmesiyle derse olan ilgilerinin kaybedilmesi riskini ortadan kaldırmak için önemlidir. Bu aşamada, öğretmenler film ve dizilerdeki olgusal hataları vurgulamaktansa; popüler film ve televizyon yapımlarının biçimsel özellikleri gereği tarihsel gerçekleri sıklıkla değiştirdiği ve önemsizleştirdiğine dikkat çekmelidir (O'connor, 1987:9).

Filmler ve diziler;

- Çekildikleri toplumun ve dönemin ekonomik, siyasi ve kültürel yapısına ilişkin bilgiler vermesi, tarihi kişiler, tarihi olaylar, tarihi mekânlar, çekildikleri zamanın tanıklığını yapmaları, konusunun geçtiği dönem insanların dünyaya bakışı ve algılayışının ortaya koyulması (Öztaş, 2007 37),
- Tarihin yazılamayan söylenemeyen veya görünemeyen yönlerinin kameranın gücü sayesinde daha rahat ifade edebilmesi,
- Öğrencilere gidip görmedikleri yerleri görme ve tanıma imkânı sağlaması,
- Sayfalar dolusu bir belgenin anlatacağı bir hadiseyi tek bir figürle kolaylıkla anlatabilmesi,
- Soyut olan ve sözel olarak ifade edilmesi zor kavramların öğrenci zihninde canlandırılmasının sağlaması ve algısal ifadeyi güçlendirebilmesi,
- Geniş halk kitlelerinin eğitilmesi ve tarih bilinci oluşturulmasında, tarih öğretimi için işlevsel birer öğretim materyali olarak kabul edilebilirler.

Ferro, Rosenstone, Walowitz, Carnes gibi tarihçiler günümüzde tarih yazımında, belge görüntüler kadar, tarih temalı filmlerden de hareket etmenin gerekliliği üzerinde durmaktadırlar. Tarih temalı filmler çekildikleri dönemin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel portresini yansıttıkları gibi tarihin belli dönemlerinin, farklı zaman kesitlerinde nasıl algılandığı ve yorumlandığı hakkında da ipuçları verebilirler.

Filmler bilişsel, duyuşsal ve psikomotor niteliklerin öğrencilere kazandırılmasını kolaylaştıran materyallerin başında gelmektedir. Özellikle tarih derslerinde filmler aracılığıyla geçmiş bugüne getirilebilir. Buna ilaveten, bu araçlar aracılığıyla dersler daha ilginç, basit ve anlaşılır bir biçimde öğretilmektedir. Teknolojik ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde eğitim ve öğretim etkinliklerinde filmlerin kullanılmasının geçen yüzyılın ilk çeyreğine dayandığı bilinmektedir. Günümüzde ise filmler, gelişmiş ülkelerdeki tarih sınıflarının ayrılmaz bir parçası konumundadırlar (Demircioğlu, 2007:77).

Yosanne Vella'nın, ikincil kaynaklar arasında verdiği filmler, tarih bilgisini dolaylı yollardan bizlere aktarabilir (Ata, 2001:3-5). Sözer (1998) de öğrencilerin televizyon veya video aracılığı ile gidip görmedikleri yerleri görme ve tanıma imkânı buldukları gibi o günün doğal koşulları hakkında da bilgi sahibi olabileceklerine işaret etmektedir.

Filmler kullanarak tarih öğretmek öğrencilere tarih sunumunda yaratıcı bir yaklaşımdır. Filmler öğrencilere alında tasvir edilen olayları yaşıyormuş gibi hissetmelerine izin verir. Böylelikle bir tarihi hatırlamanın yerine o zaman esnasındaki insanların günlük yaşamları, motivasyonları, çabaları ve kültürünü anlaması daha da kolay olacaktır. Filmler öğrencilerin dikkatini çekmek için çok kuvvetli bir yoldur. Ama öğrenmenin yerini almamalıdır. Filmler, öğretilmeye çalışılan tarihsel sürecin derin anlayışını daha iyi bir şekilde ifade edebilmede öğretmene yardımcı bir araçtır (Formwalt, 2002).

Tarih temalı filmler ve diziler; öğretilen / öğretilecek konuya karşı ilgi ve motivasyonu artırır, ilgi çekicidir, heyecan vericidir, sürükleyicidir, öğreticidir ve kelime hazinesine katkı sağlayabilir, sınıf ortamına getirilmesi mümkün olmayan araç ve gereçlerin, olay ve olguların gösterimini sağlar, kalıcı ve uzun süreli öğrenme sağlar, tarihi somutlaştırır, geçmişte yaşanmış olayları ve gelecekte yaşanması muhtemel olayları canlandırır, hareketlilik, müzik ve görsel efektler için içine girdiği için bu da öğrencilerde çeşitli duyguların özellikle geçmişle olan duygu bağlarını harekete geçirerek, daha verimli bir öğrenme sağlar, öğrencilerin senaryodaki problemlere ilgilerini uyandırır ve çözüm yolları üretmeye sevk eder. Filmde herhangi bir sahneyi durdurma, ileri ve geri alabilme özelliği, konu üzerinde detayları görebilme ve öğrenmeyi artırıcı etki yapar. Film etkinlikleri yapılan bir derste öğrenciler dersin bir parçası olduklarının farkına varırlar. Öğrenciler filmde gördüğü dönem ile günümüzü

karşılaştırma imkânı bulurlar. Film etkinlikleri; empati kurma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, karar verme ve görsel okuma becerilerini geliştirir (Yazıcı, 2008:40; Öztaş, 2007:144-145; Formwalt, 2002).

Günümüz eğitim sistemi, yapılandırmacı yaklaşımla yeniden düzenlenmiş, öğretim yöntem ve teknikleri zenginleşmiştir. Tarih öğretiminin de yapılandırmacı bir paradigmayı merkeze alması, yeni teknik ve materyallerin etkin olarak kullanımını gündeme getirmiştir. Hızlı gelişen kitle iletişim araçlarının eğitimdeki rolleri dikkat çekici hale gelmiştir. Bu çerçevede, tarih öğretiminin önemli materyalleri arasında sayılabilecek tarihsel temalı belgeseller ve diziler önem kazanmıştır.

Tarih öğretiminin en önemli sorunlarından birisi olan tarih söylemine ilişkin tartışmalar bu noktada gündeme gelmiştir. Tarih kitapları ve tarihsel temalı diziler bu anlamda, kültürel ve tarihi referanslara bağlı olarak geliştirilen söylemlerdir. Tarih öğretiminde medyanın etkin kullanımının gündeme geldiği son yıllarda iki ortamdaki söylemlerin tutarlılık düzeylerinin ele alınmasında en önemli araç göstergebilim olarak göze çarpmaktadır.

Göstergebilimsel çözümlene yöntemleri ile tarih kitapları ve tarihsel temalı dizilerdeki söylemlerin karşılaştırılmasının kitle iletişim araçlarının tarih öğretiminde kullanımının uygunluğuna ilişkin fikir verici olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada da 22 ülkede yayınlanmakta olan "Muhteşem Yüzyıl" isimli televizyon dizisi ile 10. sınıf tarih ders kitabındaki "Kanuni Sultan Süleyman Dönemi" söylemlerinin göstergebilimsel açıdan karşılaştırılarak çözümlenmesi yapılacaktır.

Tarih Öğretiminde Bir Yöntem Olarak Göstergebilim (Semioloji)

Göstergebilim, dilbilimsel metotları nesnelere uygulayan, her şeyi (oyunlar, jestler, yüz ifadeleri, dini ayinler, edebiyat eserleri, müzik parçaları...) dille tasvir etmeye ve dilsel olmayan bütün olguları da dil metaforuna dönüştürerek açıklamaya çalışan bir bilimdir. Göstergebilimin temel konusunu oluşturan "gösterge"yi (sign) anlamadan göstergebilimi anlamak imkânsızdır. Gösterge, "genel olarak bir başka şeyin yerini alabilecek nitelikte olduğundan kendi dışında bir şey gösteren her türlü nesne, varlık ya da olgu"dur (Dervişcemaloğlu, 2005:1). Daha geniş bir tanımla, gösterge, insanların bir topluluk yaşamı içinde birbirleriyle anlaşmak amacıyla

yarattıkları ve kullandıkları doğal diller (Türkçe, İngilizce, Fransızca vb.), çeşitli jestler (el, kol, baş hareketleri), sağır-dilsiz alfabesi, trafik işaretleri, bazı meslek gruplarında kullanılan flamalar, reklam afişleri, moda, mimarlık düzenlemeleri, yazın, resim, müzik gibi çeşitli birimlerden oluşan ve ses, yazı, görüntü, hareket gibi gereçler vasıtasıyla gerçekleşen dizgelerin oluşturduğu anlamlı bütünün birimleridir. Bu tanıma göre; gösterilen göstergenin kavram yönü, gösterenle birleşerek göstergelyi oluşturan içeriktir. Gösteren; gösterilenle birleşerek göstergelyi oluşturan ses veya sesler bütünüdür.

Mesela bir tablodaki bir renk ögesi ya da bir figür bir gösterge olarak değerlendirilebileceği gibi, bir yazınsal yapıtta bir kahramanın amacı, davranışı veya moda açısından bir bluz, bir etek, bir kazak vb. çevresindeki öbür birimlerle ilişkiye girmiş bir gösterge olarak değerlendirilebilir (Rifat, 1992:6). Sonuçta göstergebilim, sadece dilsel göstergeleri değil, temsilî olan ve anlamlı bir bütün oluşturan her şeyi inceler.

Göstergebilimin kuruluşu 20. yüzyılda gerçekleşmekle birlikte, göstergelerin anlamları üzerine antik çağdan beri çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Antik Çağda tıp biliminin temellerini atan Hipokrat, hekimlere hastalarının dış görünüşlerindeki işaretlerden hareketle onların sağlık durumlarına ilişkin öngörülerde bulunabileceklerini vurgulamıştır (Jensen, 1995:17). İnsan düşüncesinin ve bildirişimin (communication) göstergeler aracılığıyla işlediği fikri çeşitli filozoflar tarafından çok eski çağlarda dile getirilmiştir. Aristoteles'ten bu yana pek çok kuramcı göstergelyi incelemiştir ama ilk kez 20. yüzyılda yalnızca göstergelyi incelemeyi amaç edinen bir bilim dalı onu incelemiştir. Göstergebilim, Ferdinand De Saussure, Charles S. Peirce'in çabalarıyla ortaya çıkmıştır. Daha sonra, Christian Metz ve Peter Wollen göstergebilimi sinemaya uygulamışlardır (Büker, 1985:7).

Göstergebilime adını veren İngiliz filozof John Locke (1632-1704) "An Essay Concerning Human Understanding" İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme) isimli eserinde ilk kez "semeiotike" terimini kullanmıştır. Locke "göstergeler öğretisi" (doctrine of signs) olarak nitelediği semiyotiğin, bilimin üç temel branşından biri olması gerektiğini savunmuştur. Locke'a göre bu göstergeler öğretisinin amacı, zihnin "şeyleri" anlamak ya da bilgilerini başkalarına anlatmak için kullandığı göstergelerin niteliğini incelemektir. Göstergeler kuramının Locke'dan sonraki temsilcisi J.H.Lambert'tir. Locke ve Lambert'den sonra Hoene-Wronski, B. Bolzano, E. Husserl

gibi filozoflar ve araştırmacılar dilsel ve dilsel olmayan göstergeler konusunda incelemeler yaptılar. Daha çok dil felsefesi kapsamında ele alınan “semiyotik”in bu ilk dönemi, çağdaş göstergebilimin de temelini oluşturmuştur (Dervişcemaloğlu, 2005:11).

Göstergebilimin bağımsız bir bilim dalına dönüşmesini sağlayan mantık bilimci ve aynı zamanda pragmatizmin kurucusu olan Amerikalı filozof Charles Sanders Peirce (1839-1914), bütün olguları kapsayan bir göstergeler kuramı tasarlamış ve mantıkla özdeşleştirdiği bu kurama göstergelerin biçimsel öğretisine semiotik adını vermiştir. Peirce tasarlamış olduğu göstergebilimi; salt dilbilgisi, gerçek anlamıyla mantık, salt sözbilim şeklinde tasnif ederek incelemiştir. Göstergebilimsel olguların eksiksiz bir sınıflandırmasını yapmak isteyen Peirce, çalışmaları doğrultusunda üçlüklere dayalı bir göstergeler dizgesi oluşturmuş; bu tasarladığı göstergeler dizgesinin 10 üçlük ve 66 sınıf içerdiğini savunmuştur. Peirce'in önerdiği üçlükler arasında en önemlisini görüntüsel gösterge, belirti ve simge üçlüsü oluşturmaktadır. Rifat (1990:86), Peirce'in önerdiği üçlükleri şu örneklerle açıklamaktadır; Görüntüsel Gösterge, belirttiği bir şeyi doğrudan doğruya canlandıran, temsil eden bir göstergedir (resim, fotoğraf); Belirti, nesnesiyle kurduğu gerçek ilişki gereği, bu nesne tarafından belirlenen bir göstergedir (duman ateşin belirtisidir); Simge, uzlaşmaya dayanan bir göstergedir (terazi adaletin simgesidir.)

İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure, göstergebilim sorununa dilbilimi açısından yaklaşmıştır. Saussure, dilbilimi göstergebilime bağlarken, göstergebilimi de toplumsal ruhbilimin içine oturtmuştur. Saussure, göstergebilimden gelecekte kurulacak bir dal olarak söz etmiştir. Saussure ve Peirce'ün temelini attığı ve öncülüğünü yaptığı göstergebilim, 1960'lardan sonra bağımsız bir bilim dalı haline gelmiştir. Louis Hjelmslev, Roland Barthes, Claude Lévi-Strauss, Julia Kristeva, Christian Metz, Algirdas J. Greimas ve Jean Baudrillard gibi araştırmacılar Saussure'e dayanan Avrupa geleneğini; Charles W. Morris, Ivor A. Richards, Charles K. Ogden, Umberto Eco ve Thomas Sebeok gibi araştırmacılar ise Peirce'e dayanan Amerika geleneğini benimsemiştir. Roland Barthes, geliştirmiş olduğu özgün yaklaşımla daha çok popüler kültür çözümlenmeleri üzerinde çalışmıştır. Barthes'e göre; göstergebilimi dilbiliminin bir alt bölümüdür. Barthes, moda, mutfak, görüntü, yazın gibi gösterge dizgelerinin ancak dil desteğiyle bir gerçeklik kazandığına inanır. Barthes'ın geliştirdiği yapısal çözümlenme yöntemi, bildirişim amacı içermemekle

birlikte anlam taşıyan çeşitli olguları (giyim, aksesuar, mobilya, yemek, temizlik malzemeleri vb.) içerir. Barthes bütün bunları anlamlama (signification) kavramı aracılığıyla göstergebilime bağlar, göstergelerle ikincil gösterilenler ya da yananlam gösterilenleri arasındaki bağıntılar üzerinde durur (Dervişcemaloğlu, 2005).

Julia Kristeva, göstergeçözüm olarak tanımladığı çözümlene yöntemiyle tanınmış ve çalışmalarıyla göstergebilime başka bir boyut getirmiştir. Kristeva, bir metnin hem tarihi görüp okuduğunu, hem de tarihin içinde yer aldığını, buna bağlı olarak da göstergebilimin, metinleri öbür metinler içinde yani toplum ve tarih içinde değerlendireceğine inanmaktadır (Rifat, 1990:103). Kristeva göstergebilimsel çözümlene için önerdiği göstergeçözüm ya da anlamçözüm kavramıyla metin çözümlene anlayışını temelde psikanalize bağladığını göstermiştir. Kristeva, Bahtin'in "metinlerarası ilişkiler" kavramını da geliştirmiştir.

İtalyan göstergebilimci Umberto Eco alımlama göstergebilimi üzerinde çalışmıştır. Saussure, Peirce ve Jacobson'un görüşlerinden hareketle bir alımlama göstergebilimi geliştirmiş olan Eco, çağdaş göstergebilimin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Mihail Bahtin edebi eleştiri edebiyat bilimi ve edebiyat sosyolojisiyle ilgilenmiş, yazılarında diyalog kuramı, parodi kuramı, romanda uzam ve zaman sorunları, metinlerarası ilişkiler üstüne görüşlerini dile getirmiştir. Bahtin metinleri açıklamada başvurduğu "diyalojizm" kavramıyla ilgi uyandırmıştır. Julia Kristeva'nın "metinlerarası ilişkiler" (intertextuality) kavramıyla karşılaşan diyalojizm, insanlararası bir karşılıklı etkileşim ve söyleşim olgusunun varlığını belirtmiştir. Bahtin, söylemlerin ya da metinlerin tarihsel, toplumsal, kültürel geçmişleri ve çevreleriyle birlikte ele alınması gerektiğine inanır.

Bu çalışmada, yukarıda belirtilen göstergebilime katkıda bulunmuş bilim adamlarının görüşleri ışığında Saussure'un, gösterge: gösteren/gösterilen kuramından hareketle, ortaöğretim 10. sınıf tarih ders kitabı ve "Muhteşem Yüzyıl" dizisinin anlatı boyutuyla çözümlene gerçekleştirilecektir. Bu çözümlenede, görüntü ve yazı dilinin temel öğeleri sürece dahil edilecektir. Böylece, kültürel ve tarihi söylem temelinde ortaöğretim 10. sınıf tarih ders kitabı ve "Muhteşem Yüzyıl" dizisinin "Kanuni Sultan Süleyman Dönemi" ile ilgili söylemlerinin kültürel ve siyasi boyutları arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Yöntem

Nitel biçimde yapılan bu araştırmada, doküman incelemesi yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırma tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleriyle de kullanılabilir. Döküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesinden, tarihçiler, antropologlar ve dil bilimciler sık sık yararlanırlar. Hangi dokümanın önemli veri kaynağı olacağı araştırma problemi ile yakından ilgilidir. Eğitim ile ilgili araştırmada ders kitapları, program, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, ders ve ünite planları gibi materyaller doküman olarak kullanılabilirler (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187-188).

Araştırmanın çalışma grubunu, 10. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve öğretim programına bağlı olarak yazılan ders kitabı ile halen televizyonda yayınlanmakta olan “Muhteşem Yüzyıl” isimli dizi oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda, analizin derinliğine göre veri analizini “betimsel analiz” ve “içerik analizi” şeklinde iki grupta incelemek mümkündür. İçerik analizinde; verilerin analizinden önce gelen bir kavramsal yapı oluşturmak mümkündür. Bu kavramsal yapıya göre kodlama yapılır, ancak ortaya çıkan yeni kodlar listeye dâhil edilir. Bu şekilde önceden belirlenen bir kod listesi içerik analizini yönlendirirken, tümevarımcı bir anlayışla verilerin incelenmesi sonucu ortaya çıkan veriler de daha önceden oluşturulan kod listesine eklenir ya da yeni kodlara göre eski kodlar değiştirilir. Bu tür bir kodlama sürecinde genel kategoriler ya da temalar, önceden belirlenir ve bu temalar altında yer alabilecek olan daha ayrıntılı kodlar verilerin incelenmesi sonucu ortaya çıkar (Yıldırım ve Şimşek, 2006:162). İçerik analizi; başkaları tarafından ortaya konulan iletişim materyalinin içerdikleri mesajlar, karakterler, simgeler, kimlikler, bilgiler, sloganlar vb. gibi açılardan incelenmesi ve sayısallaştırılmasıdır. Herhangi bir kitap, makale, bildiri, konuşma metni, kanun veya anayasa metni, roman veya şiir eseri, ya da reklam yayını içerik analizine tabi tutularak incelenebilir veya yorumlanabilir (Arıkan, 2007: 93).

Bulgular ve Yorumlar

Muhteşem Yüzyıl Dizisi'nin Göstergibilimsel İncelemesine Dair Bulgular ve Yorumlar

Ortaöğretim 10. sınıf tarih kitabıyla, "Muhteşem Yüzyıl" dizisinin göstergibilimsel açıdan incelemesi, anlatı değerlendirme aşamalarından söylem, gerçeklik kurmaca ayrımı, anlatı ve çözümlenmesi, anlatı kahramanları, zaman-uzam ilişkisi, anlatının sözdizimsel yapısı ve metinlerarası ilişkiler bağlamında değerlendirilecektir.

Yapımcılığı Tims Productions (Timur Savcı) tarafından üstlenilen "Muhteşem Yüzyıl" isimli tarih temalı televizyon dizisi 5 Ocak 2011 tarihinde Show TV'de yayına girmiştir. İlk sezonu 22 Haziran 2011 tarihinde biten dizi, 4 Ocak 2012 tarihinden itibaren Star TV'de yayınlanmaya başlamıştır. Biyografik bir drama olan "Muhteşem Yüzyıl", 46 yıl saltanat süren ve Osmanlı Devleti'nin yükselme döneminin en önemli hükümdarlarından Kanuni Sultan Süleyman'ın hayatı üzerine kurgulanmıştır.

Senaryosunu Meral Okay'ın yazdığı, yönetmenliğini Taylan Biraderler olarak da bilinen Yağmur ve Durul Taylan'ın yaptığı dizi yaklaşık 4.000.000TL bütçesiyle Türk televizyon tarihinin en pahalı projesidir. 22 Ülke televizyonunda yayınlanan danışmanlığını tarihçi Erhan Afyoncu ile tarih uzmanı Deniz Esemeli'nin yürüttüğü dizi hâlihazırda 3. sezonunda ilgiyle izlenmektedir.

Tablo 1

Muhteşem Yüzyıl Dizisinin Yayınlandığı Ülkeler

Ülke	Kanal	Yayın adı
Arnavutluk	Albanian Screen	Sulejmani i Madhërishëm
Azerbaycan	Lider TV	Möhtəşəm yüz il
Birleşik Arap Emirlikleri	Dubai TV	السلطان حريم (Hareem Al Sultan)
Çek Cumhuriyeti	TV Barrandov	Velkolepé století
Bulgaristan	bTV	Великолепният век
Fas	Medi1 TV	Moohtasam Sulejman
Kosova	RTV 21	Sulltani - Shekulli Madhështor
Kazakistan	Habar	Сулейман Великолепный
Karadağ	Prva Srpska Televizija	Sulejman Veličanstveni
Yunanistan	Mega Channel	Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής
Orta Doğu	OSN	Hareem Al Sultan
Rusya	Domashniy	Великолепный век (Velikolepny)

Slovakya	TV Doma	Vek)
Sırbistan	Prva Srpska Televizija	Sultán
Makedonya	Kanal 5	Сулејман Величанствени (Sulejman Veličanstveni) Величествениот султан

Dizinin yapım çalışmaları için 2.100 m2'lik bir plato oluşturulmuş ve dizi setinin tarihi mekânlara uygun olması için 30 kişilik bir heykeltıraş ile ressam grubu çalışmıştır. “Muhteşem Yüzyıl” dizisi, Osmanlı Devleti'nin "Yükselme Dönemi"nde 1520-1566 yılları arasında saltanat süren Kanuni Sultan Süleyman döneminden bir kesit sunmaktadır. Bu dönemde yaşananlar Osmanlı Sarayı merkezli olarak ele alınarak sunulmaktadır. Dizi, özellikle Osmanlı haremde yaşanan mücadeleler ve bunların etkileri üzerine yoğunlaşmaktadır.

Dizinin temel karakterleri Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2

Muhteşem Yüzyıl Dizisinin Temel Karakterleri

Oyuncu	Dizideki Rolü
Halit Ergenç	Kanuni Sultan Süleyman
Nebahat Çehre	Ayşe Hafza Sultan
Meryem Uzerli	Hürrem Sultan
Okan Yalabık	Pargalı İbrahim Paşa
Nur Aysan	Mahidevran Sultan
Selma Ergeç	Hatice Sultan
Filiz Ahmet	Nigar Kalfa
Selim Bayraktar	Sümbül Ağa
Burcu Tuna	Gülnihal Hatun
Fatih Al	Matrakçı Nasuh
Selen Öztürk	Gülfem Hatun
Engin Günaydın	Gül Ağa

“Muhteşem Yüzyıl” dizisindeki temel karakterleri ve bunların genel özelliklerini inceleyecek olursak;

Halit Ergenç, canlandırdığı Kanuni Sultan Süleyman karakteriyle dizinin başrol oyuncularındandır. “Muhteşem Yüzyıl” dizisindeki Kanuni Sultan Süleyman karakteri, devletle ilgili tüm kararlarda son sözün sahibidir. Devletin devamı ve adalet kavramlarını birbirine çok yakın olarak değerlendirmektedir. Adalet ile ilgili kararlarda

en yakınındaki kişileri dahi tarafsızca yargılayabilmektedir. Devlet terbiyesini iyi bilen, sanatsal ve kültürel zevkleri gelişmiş, kendisinden emin bir karakterdir.

Dizinin diğer önemli karakteri ise Meryem Uzerli'nin canlandırdığı Hürrem Sultan'dır. Hürrem Sultan, Kırım'dan getirilen bir cariye olarak Osmanlı Sarayı'na girmiştir. Kanuni'nin dikkatini çekmeyi başarmış, padişah tarafından nikâhına alınmıştır. Böylelikle kölelikten azat olunarak sarayda etkin bir konuma gelmiştir. Karakter, saraydaki diğer etkin kadınlar olan Ayşe Hafza Sultan ve Mahidevran Sultan ile etkinlik mücadelesine girmiştir. Saray'daki tek etkin güç olmak için her türlü entrikayı mübah saymaktadır. Saray'da kendisini destekleyen en etkin güç, ona büyük bir sevgi besleyen Kanuni Sultan Süleyman'dır.

Okan Yalabık'ın canlandırdığı Pargalı İbrahim Paşa karakteri, Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadelik döneminden beri yanından ayırmadığı bilgisine güvendiği sadrazamıdır. Kanuni Sultan Süleyman kendisini, diğer ülkelerin kralları seviyesinde görmektedir. Pargalı İbrahim Paşa, aynı zamanda Kanuni'nin kız kardeşi Hatice Sultan ile evlenmiştir. Daha sonra, haremdeki cariyelerden Nigar Kalfa ile ilişkisi olmuş ve bu beraberlik sonucu Nigar Kalfa hamile kalmıştır.

Nebahat Çehre'nin canlandırdığı Ayşe Hafza Sultan karakteri dizide, Oğlu Kanuni'yi her ne pahasına olursa olsun koruyan bir anne olan harem tek sorumlusudur. Kanuni, kendisine sonsuz bir sevgi ve saygı beslemektedir. Hafza Sultan, Hürrem'in Kanuni üzerindeki etkisinden tedirgin olmaktadır. Bu nedenle kendisini kabullenmemektedir. Bunu da kendisine el öptürmeyerek göstermektedir.

Nur Aysan'ın canlandırdığı Mahidevran Sultan, Kanuni Sultan Süleyman'ın en büyük erkek çocuğu Şehzade Mustafa'nın annesidir. En büyük şehzadenin annesi olması sebebiyle Haseki ünvanını almıştır. Kanuni'nin ilk eşidir. Hürrem Sultan ile haremde bir güç mücadelesi içindedir.

Dizi, karakterleri kadar platosu ile de dikkat çekmiştir. Topkapı Sarayı dekorunda gelişen yapımda dönemin Osmanlı zevki, ihtişamı gözler önüne serilmektedir. Taş ve mermerden yapılmış sağlam ve yüksek tavanlı saray Osmanlı'nın gücünü ve zevkini mütevazı bir üslupla ortaya koymaktadır. Sarayda kullanılan mobilyalar, araç gereçler ve kumaşlar dönemin zenginliğini, Osmanlı Devleti'nin gücünü göstermektedir.

Dizideki kahramanların giyim-kuşamı, güç ve ihtişam algısını güçlendirecek şekilde değerli kumaşlardan ve ince işçilikle dikilmiştir. Aynı durumu saraydaki mobilyalarda ve mutfak malzemelerinde de görmek mümkündür. Yemeklerin konulduğu sahanlar ve tepsilerin sahip olduğu işçilik, Osmanlı zevkinin ve sanatsal zenginliğinin göstergesidir.

Şekil 1. Valide Sultan ve Hürrem Sultan'ın akşam yemeği.

Tablo 3

Göstergeler Tablosu

Gösterge	İnsan 1	İnsan 2	Nesne 1	Nesne 2	Nesne 3	Nesne 4	Nesne 5
Gösteren	Valide Sultan	Hürrem Sultan	Elbise	Taç	Çini	Perde	Yemek
Gösterilen	Güçlü Gururlu Egemen	İtaatkâr Gururlu	Zengin	Otoriter Güçlü Zengin	Zengin Zevkli	Zengin Zevkli	Zengin Zevkli

Şekil 1'de görülen yemek sahnesinde Valide Sultan ve Hürrem Sultan'ın oturuş pozisyonları aralarındaki ilişkiye bir gönderme niteliğindedir. Valide Sultan Harem'deki en yetkili kişi olması ve padişah annesi olması sebebiyle Hürrem Sultan'dan yüksekte oturmaktadır. Hürrem Sultan ise kendi konumunu başına taktığı gösterişli taç ile dengelemeye çalışmaktadır. Söylem boyutunda Hürrem Valide sultan ile nezaket ve saygı içeren kelimelerle konuşmasına karşın görüntüde aralarındaki iktidar mücadelesi açıkça ortaya konulmaktadır. Valide Sultan resimde görüldüğü üzere Hürrem Sultan'a yukarıdan bakmaktadır. Hürrem Sultan ise bakışlarını Valide Sultan'dan kaçırmaktadır. Dizide bu sahnede, Hürrem'in Valide

Sultan tarafından neden çağrıldığını bilmemesinden kaynaklanan tedirginliği göze çarpmaktadır. Aralarındaki mücadele bu durumdaki şüpheyi ortaya koyar niteliktedir. Yemek sahnesinde, dizideki tüm yemek sahnelerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin kültürü hakkında ipuçları verilmektedir. Yemeğin yerde yenilmesi Osmanlı geleneklerinin bir göstergesiyken, yemek yenen tepsi ve sahanların ince işçiliği dönemin el sanatlarında vardığı noktayı dolayısıyla Osmanlı zevkini ortaya koymaktadır. Tüm zenginliğe karşın yemek takımlarında altın madenin kullanılmaması mütevazılığın göstergesidir. Saray duvarlarındaki mimari yapı, çiniler ve camlardaki perdeler mütevazı ancak ince Osmanlı zevkini vurgular niteliktedir.

Şekil 2. Muhteşem Yüzyıl dizisindeki Kanuni Sultan Süleyman.

Tablo 4

Göstergeler Tablosu

Gösterge	İnsan	Nesne 1	Nesne 2	Nesne 3
Gösteren	Kanuni Sultan Süleyman	Kaftan	Yüzük	Mezar Taşı
Gösterilen	Güçlü, Gururlu, Sorumluluk Sahibi	Zengin Azametli	Zengin, Güçlü	Geçmiş, Gelenek, Sadakat

Şekil 2'de Kanuni Sultan Süleyman'ın mezarlık sahnesi gösterilmektedir. Bu sahne, Osmanlı Devleti'nin hanedanlığını ortaya koymaktadır. Padişah atalarının huzurunda onlara karşı sorumluluğunu hatırlamaktadır. Kaftanı ve giysileri geleneksel Osmanlı kültürü yansıtmaktadır. Kıyafetlerin işlemeleri ve parmaktaki yüzük zenginlik

ve ince zevkin göstergesidir. Padişahın elleriyle yakalarına dokunması gücünün ve sorumluluğunun göstergesidir.

Şekil 3. Saray hayatı.

Tablo 5

Göstergeler Tablosu

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan 1	Kanuni Sultan Süleyman	Güç, Otorite
İnsan 2	Gülfem Hatun	Sadakat, Saygı
İnsan 3	Mahidevran Sultan	Saygı, Rekabet
İnsan 4	Hatice Sultan	Saygı
İnsan 5	Ayşe Hafza Sultan	Saygı, Rekabet
İnsan 6	Hürrem Sultan	Gurur, Rekabet
Nesne 1	Taç	Zengin
Nesne 2	Gerdanlık	Zengin
Nesne 3	Küpe	Zengin

Şekil 3'de Kanuni Sultan Süleyman'a harem ziyaretinde yapılan karşılama sahnesi gösterilmektedir. Harem'in önde gelenleri padişahın karşısında doğrudan ona bakmayarak dizilmekte ve sıraları geldikçe elini öpmektedirler. Bu durum iktidar kaynağı olan padişaha sadakati ve saygıyı göstermektedir. Ziyaret sırasında Hürrem Sultan, kendileriyle birlikte Harem'de kaldığı diğer kişilerin karşısında padişahın yanında yer almaktadır. Diğerlerinden farklı olan konumu bu sahnede açıkça vurgulanmaktadır. Hürrem Sultan, Mahidevran Sultan'a bakışı ve gülüşüyle Padişahın kendisine olan ilgisinden kaynaklanan üstünlüğünü belli etme çabasıdır. Mahidevran Sultan ise doğrudan Hürrem Sultan'a bakmayarak onun bakışlarıyla dolayısıyla üstünlük iddiasıyla karşılaşmamaya çalışmakta ve otorite

iddiasını kabul etmemektedir. Bu sahnede, en tarafsız duruş Hatice Sultan'a aittir. Samimiyetle abisinin iktidarını kabullenmekte ve O'na sadakatini sunmaktadır.

Şekil 4. Elçi kabulü.

Tablo 6

Göstergeler Tablosu

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan 1	Kanuni Sultan Süleyman	Güçlü, Gururlu,
İnsan 2	Pargalı İbrahim Paşa	Sadık, Gururlu
İnsan 3	Elçi	İtaatkâr
İnsan 4	Yeniçeri	Güçlü, Sorumlu
Nesne 1	Taht	İktidar, İhtişam
Nesne 2	Halı	Kültür, Zengin
Nesne 3	Çini	Sanat, Zengin

Şekil 4'te gösterilen, dizideki elçi kabul sahnesinde Kanuni Sultan Süleyman'ın pozisyonu elçilere göre üstünlüğünü göstermektedir. Padişahın mahiyetindekiler yanında ve elleri önde bağlı olarak yer alırken elçiler karşısında konumlanmıştır. Padişahın mahiyeti böylece kendisine sadakatini gösterirken elçilere bakışları da üstünlüklerini vurgular niteliktedir. Padişah tahtında otururken giydiği elbiseler ve kafasındaki kavuğu ile her haliyle odadaki en güçlü kişi olduğunu vurgulamaktadır. İktidarın tek sahibidir. Tahtta oturması bu durumun en tabii göstergesidir. Tahtın altın varakları ve işlemeleri zenginlik ve sanatsal zevki göstermektedir. Padişahın hemen yanında ayakta bulunan muhafızı hem güvenliğini sağlamakta hem de padişahın bu

durumuna olabilecek itiraz halinde karşı kaşıya kalınacak ordunun gücünü ve düzenini ortaya koymaktadır.

Yukarıda “Muhteşem Yüzyıl” dizisinin genelinde görülen gurur, zenginlik, ihtişam ve kültür gösterilenlerine ilişkin bir dizi gösterenin yer aldığı sahneler incelenmiş; karakterlere ilişkin sadakat ve itaat gösterilenlerini ifade eden gösterenler de ortaya konulmaya çalışılmıştır. “Muhteşem Yüzyıl” dizisi isminin de çağrıştırdığı belirtilen gösterilenleri yapımın genelinde egemen kılarak söylem bütünlüğünü sağlamıştır.

Yapımda dikkat çeken temel karşıtlıklar ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır;

Tablo 7

Muhteşem Yüzyıl Dizisindeki Temel Karşıtlıklar

Karşıtlıklar	
Güç	Güşsüzlük
İktidar	Tabi olma
Sadakat	Sadakatsizlik
Sevgi	Nefret
Dostluk	Düşmanlık

Yukarıda belirtilen karşıtlıklar dizinin öyküsünün dayandığı temel öğelerdir.

Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Ders Kitabının Göstergibilimsel İncelemesine Dair Bulgular ve Yorumlar

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından ortaöğretim 10. sınıf tarih dersinde okutulması uygun görülen ders kitabında Kanun Sultan Süleyman dönemi, 2. ünite, 6. konu ve 7. konularda işlenmektedir. Bu konularda, Kanuni döneminde Osmanlı Devleti siyaseti, kültürü, hukuku, bilimi, teknolojisi ve sanatı ele alınmaktadır.

Kitabın, Kanuni Dönemi'ne Kanuni Sultan Süleyman'ın Fransa kralı Fransuva'ya gönderdiği mektup ile başlaması dönemin dünyasında Osmanlı Devleti'nin gücünü ve etkinliğini göstermektedir. Mektubun taraflarından Osmanlı Devleti'nin hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman'dır. Dolayısıyla gücün ve iktidarın sahibi kendisidir. Kitapta yer alan mektupta Kanuni Sultan Süleyman'ın Fransuva'ya hitabı, karşısındaki hükümdara karşı üstün durumunu göstermektedir. Padişah, kendi hükmettiği bölgeleri sıralarken, Fransuva'nın ülkesini bir vilayet olarak

nitelemektedir. Bu durum, ilişkide güç sahibinin Kanuni Sultan Süleyman olduğunu göstermektedir.

Ben ki sultanlar sultanı, hakanlar hakanı hükümdarlara taç veren Allah'ın yeryüzündeki gölgesi Akdeniz'in ve Karadeniz'in ve Rumeli'nin ve Anadolu'nun ve Azerbaycan'ın ve Şam'ın ve Halep'in ve Mısır'ın ve Mekke ve Medine'nin ve Kudüs'ün ve bütün Arap diyarının ve Yemen'in ve nice memleketlerin sultanı ve padişahı Sultan Bayezid Han oğlu Sultan Selim Han oğlu Sultan Süleyman Han'ım. Sen ki Fransa vilayetinin Kralı Fransuva'sın (Cazgır ve diğ., 2009:68).

İlgili bölümün bu mektupla başlatılması, Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin gücü hakkında oluşturulmak istenen güç, egemenlik ve iktidar algılarının göstergesidir.

Mektubun hemen ardından sorulan; *"Yukarıdaki metinden faydalanarak XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin gücü hakkında neler söyleyebilirsiniz?"* sorusu da metinde vurgulanan güç, egemenlik ve iktidar olgularının göstergesidir.

Bu bölümde, Osmanlı Devleti'nin gücü açıkça belirtilmektedir. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin Avrupa Kıtası'ndaki hâkim güç olan devletlerle yaptığı mücadeleler, savaşlar ve antlaşmadan anlaşılmaktadır.

Mohaç Meydan Savaşı başlıklı bölümde;

"Savaş iki saat kadar sürdü. Yüz bini aşkın Macar ordusu tamamen imha edildi. Macaristan'ın başkenti Budin fethedildi." cümleleri yine Osmanlı ordusunun gücünü ortaya koyar niteliktedir. Osmanlı ordusunun mücadele ettiği orduyu iki saatte imha ettiği vurgusu ordunun büyük gücünün ifadesidir.

Osmanlı-Avusturya ilişkileri başlıklı bölümde yer alan;

"Avusturya'nın başkenti Viyana kuşatıldı. Avusturyalılar Osmanlı ordusunun karşısına çıkmaya cesaret edemediler. Kanuni Sultan Süleyman kış mevsiminin yaklaşması üzerine kuşatmayı kaldırdı." satırları, Osmanlı ordusunun ve devletinin gücü yüzünden diğer devletlerin onunla boy ölçüşmeye cesaret edemediklerini anlatmaktadır. Osmanlı Devleti ve Kanuni Sultan Süleyman, sadece kendi iradesiyle bir seferden vazgeçmektedir.

Yine aynı bölümde yer alan *"Kanuni'nin Ferdinand'a gönderdiği mektup"* Kanuni'ye ilişkin güç ve iktidar söyleminin diğer bir göstergesidir:

Bu kadar zamandır erlik davası edersin. Meydana çık da savaşımlı dersin. Şimdiye kadar kaç defa topraklarına gelip istediğimi yapıyorum. Fakat ne senden ne de yandaşlarından ne bir haber ne bir iz var. Size hükümdarlık haramdır. Askerlerinden utanmaz mısın? Eğer cesaretin varsa çık meydana seninle kozlarımızı paylaşalım. Eğer bu kez de savaş meydanına çıkmazsan yiğitlik namını ağzına almayasın.

"Şimdiye kadar kaç defa topraklarına gelip istediğimi yapıyorum." Cümlesi, Ferdinand'ın kendi topraklarında hükümlan olamadığını ve Kanuni'nin gücüyle o topraklarda dilediği gibi hareket ettiğini göstermektedir.

Kitapta yer alan Kanuni Sultan Süleyman portresi görseli, Kanuni'nin tek adamlığı, bilgeliği, devletinin zenginliği ve gücünü göstermektedir. Kanuni portresi, bilgelik göstergesi olan beyaz sakallara sahiptir. Kavuşu beyazdır portrede Kanuni'ye ilişkin hâkim renkler beyazdır. Bu durum, kusursuz ve güvenilir bir hükümdarın göstergeleridir. Kaftanın ince işçiliği ve değerli kürklerle kaplı olası devletin zenginliğini göstermektedir.

Osmanlı'nın siyasi hâkimiyet alanını gösteren haritalarda da Devlet'in gücü, hâkimiyet alanının sınırları görülmektedir. Kitabın 7. bölümünde yer alan ve bilim ve teknoloji alanında yapılan çalışmaların ele alındığı bölümde Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde Mimar Sinan ve Piri Reis'in çalışmalarına dikkat çekilmektedir.

"Ünlü Osmanlı Denizcisi ve âlimi Piri Reis'in yaklaşık 500 yıl önce hazırladığı haritasının Dünya'nın uydudan çekilen fotoğrafları kadar eksiksiz ve mükemmel olduğu söylenir." cümlesi Osmanlı'nın Kanuni Dönemi'nde bilim ve teknolojideki gücünü açıkça göstermektedir.

Mimari alanda döneme damgasını vuran kişi Mimar Sinan'dır. ... Mimar Sinan, yaşamı boyunca 81 cami, 51 mescit, 55 medrese, 26 darülkurra, 17 imaret, 3 darüşşifa, 7 su kemeri, 8 köprü, 18 kervansaray, 6 mahzen, 33 saray, 35 hamam, 17 türbe yapmış Türk tarihinin yetiştirdiği en büyük ustalardandır.

cümlesi Osmanlı Devleti'nin mimari alandaki gücünün ve zenginliklerinin göstergesidir.

Kitapta ter alan sedef kakma masa ve çini görselleri Osmanlı Devleti'ndeki ince sanatsal zevkin göstergeleridir. Yukarıda belirtilen göstergelerden hareketle, 10 sınıf tarih kitabında gerek yazınsal metinler, gerekse görsellerin Kanuni Dönemi'nde

Osmanlı Devleti'nin güçlü, zengin, ihtişamlı ve kültür-sanat alanında yetkin düzeyde olduğu vurgusu görülmektedir.

Kitapta yer alan metindeki göstergelere ilişkin temel karşıtlıklar ise;

Tablo 8

10. Sınıf Tarih Ders Kitabındaki Temel Karşıtlıklar

Karşıtlıklar	
Zengin	Fakir
Güçlü	Güçsüz
Dostluk	Düşmanlık

Sonuç ve Değerlendirme

“Muhteşem Yüzyıl” dizisinde ve 10. sınıf tarih ders kitabındaki söylemler dönemin Osmanlı Devleti'nin zengin, ihtişamlı ve kültür-sanat alanında yetkin olduğu yönündedir. Bunlara ek olarak “Muhteşem Yüzyıl” dizisinin kurgusal yapısı gereği karakterlere ilişkin sadakat ve itaat söylemleri de vurgulanmaktadır. “Muhteşem Yüzyıl” dizisi ile 10. sınıf tarih ders kitabı arasında, Osmanlı Dönemi söylemine ilişkin mekânlar farklılık gösterse de söylemlerin içeriği ortaktır. Aradaki en önemli farklar dizinin kurgusal yapısını besleme amaçlı senaryoya ilave edilen temel çelişiklere ilişkin göstergelerdir. Sadakat-sadakatsizlik, sevgi-nefret ve dostluk-düşmanlık karşıtlıkları bunlardandır.

Bu veriler ışığında, tarihsel film ve dizilerin temel tarih öğretimi aracı olarak kullanılması ya da öğretmenlerin yerini alması değil; öğrencilerin önemli konu ve meselelere ilişkin geleneksel entelektüel çalışmalara yönelmelerinde bu ürünlerin kullanımının ne kadar etkili olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır (Stoddard ve diğerleri, 2010:83). Ancak, sınıf içinde tarih öğretmenleri gözetiminde yapılacak bu çalışmalarda televizyon dizilerinin kurgusal niteliğinin vurgulanması; bunun bir yansıması olarak bazı tarihsel gerçekliklerin çarpıtılabileceği, bazılarının yine kurgusal örüntü gereği yeterince vurgulanmayabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Televizyonun sözü edilen gerçekliği öğrencilere açıklanmalı, tarihsel konuların temsili ile ilgili durum hakkında öğrenciler nazarında farkındalık yaratılmalıdır.

Tarih öğretmenlerinin film ve dizileri yardımcı birer öğretim materyali olarak kullanırken analitik düşünme becerisinin ortaya konulmasında etkisi olan göstergebilim yöntemlerini kullanmaları faydalı olabilecektir.

Kaynakça

- Arıkan, R. (2007). *Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama*. Ankara: Asil.
- Ata, B. (2001). Yaratıcı tarih öğretimi (Yosanne Vella'dan, çev). *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı: 150, s. 3-5, Ankara.
- Barthez, R. (1996). *Çağdaş söylenler*. İstanbul: Metis.
- Bignell, J. (2004). *An introduction to television studies*. Londra: Routledge Taylor&Francis Group.
- Büker, S. (1985). *Sinemada anlam yaratma*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Cazgır, V., Genç, İ., Çelik, M., Genç, C., & Türedi, Ş. (2009). *Tarih 10*. İstanbul: Bedir Alp.
- Demircioğlu, İ. H. (2007). Tarih öğretiminde filmlerin yeri ve önemi. *Bilig*, Yaz / 2007, Sayı: 42, s. 77-93, Ankara.
- Dervişcemaloğlu, B. (2005). *Temel göstergebilim (semiyotik) kavramları üzerine bir inceleme*. İzmir.
- Dimitriadis, G. (2012). Popular culture, de-centering educators and critical dispositions. *Critical Studies in Education*, 1 (53), 19-27.
- Formwalt, L. (2002). Seven rules for effective history teaching or bringing life to the history class. *OAH Magazine of History*. 20.03. 2012 tarihinde <http://www.oah.org/pubs/magazine/ww1/forwalt> adresinden alınmıştır.
- Foster, G. A. (2008). *Short history of film*. New Brunswick: Rutgers University.
- Jensen, K. B. (1995). *The social semiotics of mass communication*. Londra: Sage.
- Kıran, A., ve Kıran, Z. (2003). *Yazınsal okuma süreçleri*. Ankara: Seçkin.
- O'Connor, J. E. (1987). *Teaching history with film and television*. Discussions on Teaching American Historical Association, Washington D.C. National Endowment for the Humanities (NFAH).
- Öztaş, S. (2007). *Tarih öğretimi ve filmler: "tarih öğretiminde film kullanilmasının öğrenci başarısı üzerine etkisi."* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Anabilim Dalı, Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı.

Rifat, M. (1990). *Dilbilim ve göstergebilimin çağdaş kuramları*. İstanbul: Düzlem.

Rifat, M. (1992). *Göstergebilimin ABC'si*. İstanbul: Simavi.

Sözer, E. (1998). Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan belli başlı yöntem ve tekniklerin incelenmesi. *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Edit. G. Can). Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Lisans Tamamlama Programı Yayınları, Eskişehir. <https://www.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2295/unite01.pdf> adresinden 04 /04 / 2012 tarihinde alınmıştır.

Stoddard, J. D. ve William, M. (2010). More than "showing what happened": exploring the potential of teaching history with film. *The High School Journal*, January/ February 2010, 83-90.

Yazıcı, S. (2008). *Belgesel destekli tarih öğretiminin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Anlara: Anı.

Extended Summary

Purpose

One of the most important problems of contemporary history education is about how to perform history education to a child growing up with improved audio-visual opportunities. Most of the discussions in the field of history education are related to the new education methods. The re-experiencing process of history or teaching the children how to study history as a result of the ongoing studies is among the major problems. In this study, it is aimed to give an example to analytic history education by the semiotic and content based comparison of the discourse of “Kanuni Sultan Suleyman” in 10th grade history textbook which is developed according to the history education curriculum and history themed television series named “Magnificent Century”.

Method

Document review methods and techniques are used in this qualitative characterized study. The technique of document revision includes the analyzing process of the targeted phenomenon to research. Qualitative research method can be used alone as well as it can be used with the other research methods.

The research group of the work is composed of 10th grade history textbook which is developed according to the history education curriculum and history themed television series named “Magnificent Century”.

History education curriculum, history textbooks and historical television series are evaluated under the total field of this survey. 10th grade history education curriculum, 10th grade history textbook and historical television series named “magnificent century” are sampled under the work.

Results

History based movies and television series are important materials of education for the teachers of this field from the aspects of younger education, gaining history awareness, concretization of the continuum between past and present, provision of the history subject’s abstract concepts expression. Nevertheless, here the problem of the usage dimensions of audio-visual materials appears. The results of the present history researches and textbooks must be preserved as the main

sources of history education. Although, films and series are important materials, they shouldn't be replaced with scientific resources of history education. Because of their fictive structure it can't be expected from them to express historical characters and phenomenon correctly. In this age, audio-visual materials have an important role on individuals' attitude about historical and social facts. When the history themed movies and series are examined from this aspect, the analyzing process of this materials and their interpretation even with the inclusion of children who are in their audience would be effective on the internalization of historical knowledge.

Discussion

The discourses of both "Magnificent Century" television series and 10th grade history text book are same from the aspects of the richness of the Ottoman Empire, magnificence and proficiency of it in the field of culture and art. In addition, the discourse of loyalty and obedience are emphasized in the "Magnificent Century" television series according to the factious nature of the characters created for the television medium. Although the characters and places of "Magnificent Century" television series and 10th grade history education text book are different from each other; the discourses of them are close to each other.

Conclusion

According to this data, history based television series and films should not be considered as the main resources of history education. The usage of these materials as support to the direction of students to history based intellectual works is a useful approach.

Nevertheless the factious character of television series should be emphasized to children while referring to historical facts. History teachers should acknowledge the students among the needs of dramaturgical nature of television so that the characters and historical facts may be changed and it should not be expected from television series to fully reflect the historical facts.